

ROŚLINY WYJĘTE SPOD PRAWA

Znane, ale zazwyczaj nie lubiane tak można rozpocząć krótką opowieść o chwastach. Wszyscy lubimy spoglądać na ukwiecone makami, chabrami i maruną bezwoną łąny zbóż czy pola rzepaku, jednak te barwnie wyglądające rośliny konkurują z roślinami uprawnymi o światło, wodę i składniki pokarmowe, zabierając przy silnej presji ponad 50% plonu. I tej opcji związanej z chwastami nie lubi już nikt. Nie przepadamy za nimi także w ogrodach, na działkach rekreacyjnych, o trawnikach już nie wspominając.

Czym tak naprawdę jest chwast? W swojej książce *Weeds: In Defense of Nature's Most Unloved Plants* (Chwasty: Historia roślin wyjętych spod prawa) angielski pisarz Richard Mabey stwierdza, że rośliny, które „przeszkadzają naszym planom lub naszym uporządkowanym mapom świata”, to chwasty. Powszechna definicja chwastu mówi nam, że jest to każda roślina niepożądana w łąnie roślin uprawnych. Różnica pomiędzy chwastami a tym, co można nazwać godnymi szacunku roślinami, ma nie tyle charakter botaniczny, co jest wynikiem ludzkich ocen ich wartości. Chwasty rosną tam, gdzie są niechciane i wypierają rośliny, które dla nas z różnych względów są cenne, takie jak rośliny uprawne, kwiaty. Często szpecą skrupulatnie zaprojektowane ogrody. Richard Mabey nazywa chwasty „intruzami”, „partyzantami warzywnymi” i „wyjętymi spod prawa”.

Ze względu na swoje pochodzenie wiele chwastów szybko kiełkuje i ma przyspieszony cykl rozwojowy. Niektóre nasiona chwastów mają kolce, które czepiają się przechodzących zwierząt i rozprzestrzeniają się wszędzie tam, gdzie zwierzę podróżuje. Inne nasiona pozostają uśpione przez niezwykle długi czas i ostatecznie kiełkują, gdy warunki są odpowiednie do tego, aby wyrosły. Jednym z przykładów są gatunki chwastów, których nie widziano od dziesięcioleci, a wyrosły w gruzach powstałych po niemieckim bombardowaniu Londynu podczas II wojny światowej. Jeszcze bardziej niezwykle są niedawne wykopaliska archeologiczne, w których znaleziono m.in. nasiona chwastów, które zaczęły kiełkować. A niektóre z nich mają nawet 2000 lat!

Powinniśmy pamiętać o tym, że chwasty żyjąc z nami tak blisko od setek lat, często były także błogosławieństwem. To właśnie chwasty były pierwszymi uprawami, pierwszymi lekarstwami, to z nich wreszcie przygotowywano wiele potraw. Daleko nie szukając: zupa szczawiowa, sałatka z młodych pokrzyw czy mniszków, a przykładów można by podać jeszcze bardzo wiele. Na korzyść chwastów przemawia jeszcze trybula leśna (*Anthriscus sylvestris* L.), która stała się modną ozdobą wiosennych wesel czy materiał wymyślony przez George'a de Mestrala w 1941 – **Velcro**. To zarejestrowany znak towarowy dla tkaniny określanej popularnie jako **rzep**, dla której powstania inspiracją były owocostany łopianiu (*Arctium* L.).

Chwasty są nieustępliwymi oportunistami, którzy dostosowują się i rozwijają tam, gdzie inne rośliny nie mogą. Gdybyśmy spojrzeli na nie inaczej, można by powiedzieć, że zasługują na podziw za wytrwałość w dostosowywaniu się do środowiska, w jakim się znajdują oraz za sprytne sposoby, w jaki to robią. Jednak pojawiające się informacje o tzw. superchwastach brzmią niekiedy jak scenariusz filmu o potworach. Superchwasty rozprzestrzeniają się z kontynentu na kontynent i przerażają nie tylko swoją destrukcyjną obecnością w środowisku i brakiem lub bardzo ograniczonymi możliwościami ich zwalczania, ale w niektórych przypadkach także bardzo dużymi, groteskowymi wręcz rozmiarami. W realiach naszego kraju takim chwastem stały się na pewno barszcz sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*) czy nawłóć kanadyjska (*Solidago canadensis*).

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

ul. Wojska Polskiego 28

60-637 Poznań

tel. +48 61 846 67 59, 512 862 726

e-mail: rzecznik@up.poznan.pl

Jak widać rola chwastów może być bardzo zróżnicowana. Od czasu pierwszych osad ludzkich 10 000 lat temu, chwasty idą z nami krok w krok. W „Księdze Rodzaju” jest mowa o karze w postaci „cierni i ostów”, które dwa tysiące lat później stały się symbolem „Pól Flandrii”. Warto zatem czasami spojrzeć na te rośliny inaczej, zwłaszcza 28 marca w dniu doceniania chwastów.

Prof. UPP dr hab. Zuzanna Sawinska, Katedra Agronomii, Wydział Rolnictwa, Ogrodnictwa i Bioinżynierii Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu